

POSLEDNJA TAJNA HRAMA

POL SASMAN

Preveo
Nikola Pajvančić

■ Laguna ■

Naslov originala

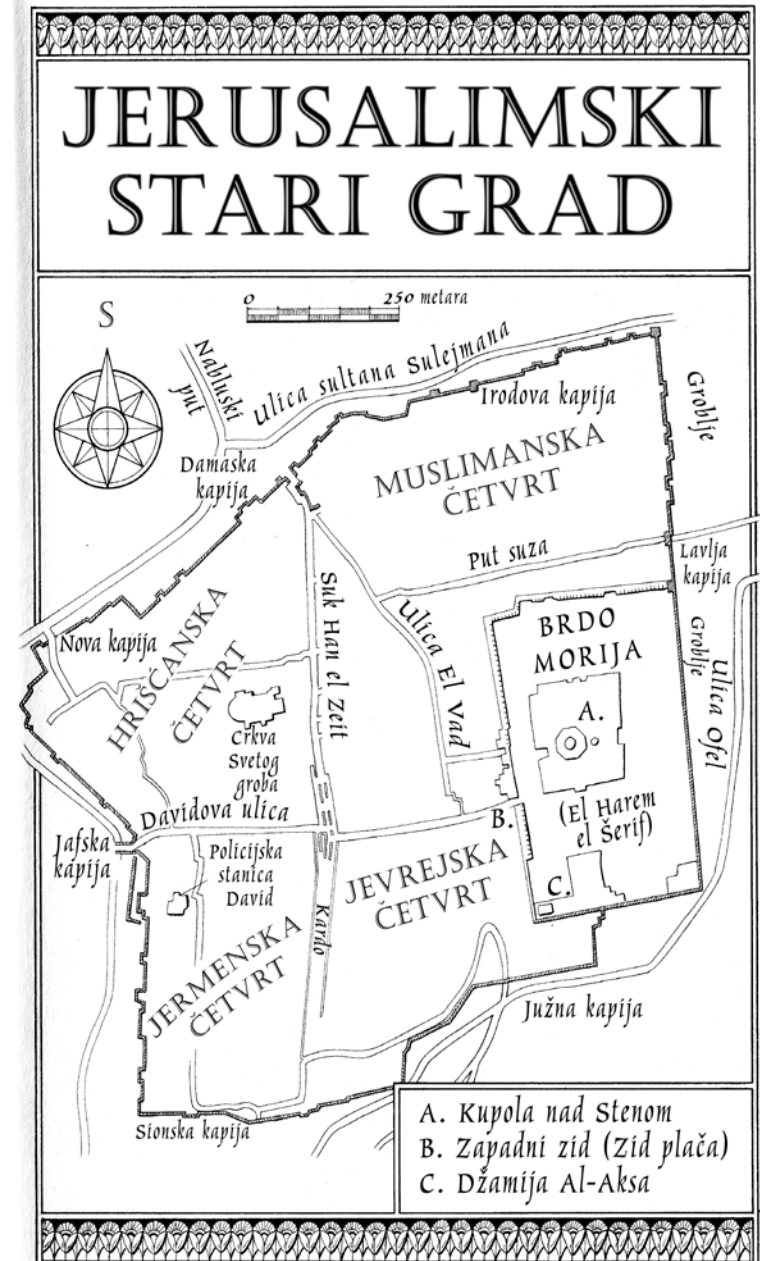
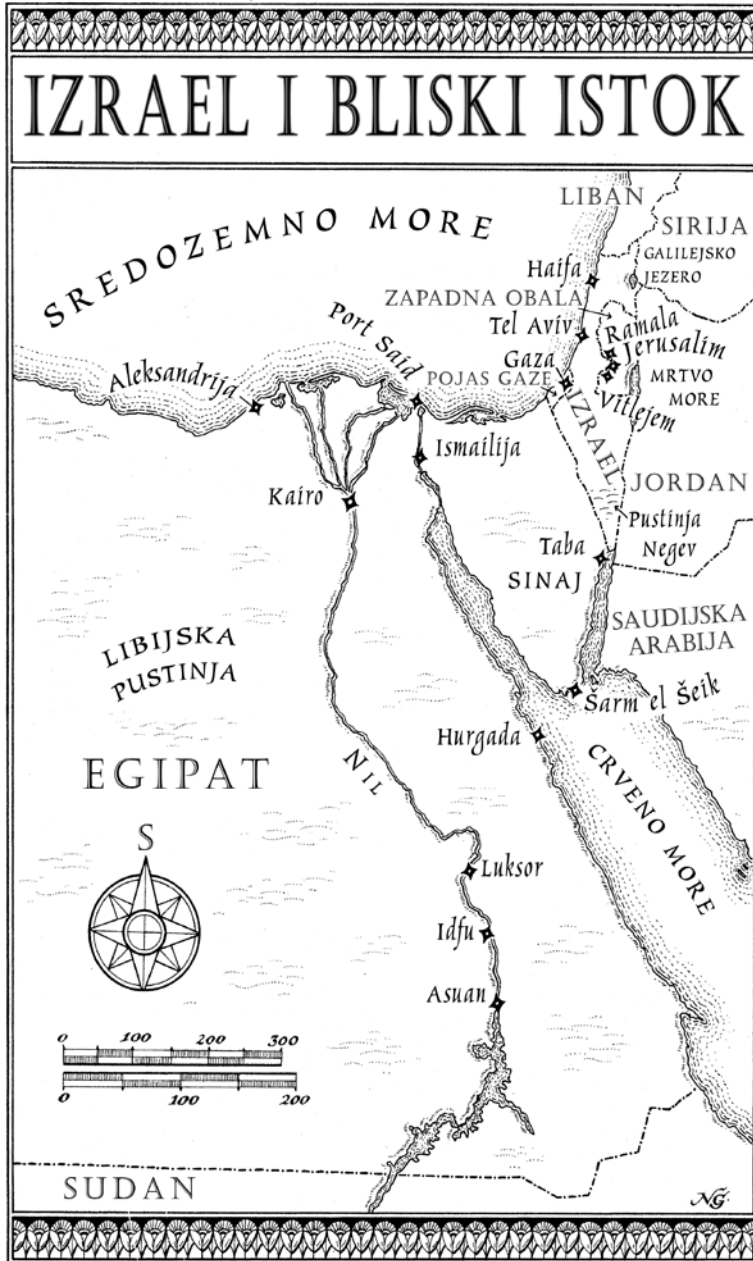
Paul Sussman

THE LAST SECRET OF THE TEMPLE

Copyright © Paul Sussman 2005

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Aliki,
čije svetlo najblistavije sija,
i našoj prelepoj, voljenoj
Lejli Rouz*

PROLOG

SVETI HRAM, JERUSALIM,
AVGUST, GODINE 70.

Glave su fijućući preletele preko zida Hrama, na desetine njih, poput jata nezgrapnih ptica. Usta su im bila razjapljena, oči iskolačene, na krajevima su visile trake kože gde su bile grubo odsečene od vrata. Neke su pale u Žensko predvorje, zadobovale po čađavoj kaldrmi, pa su se starci i deca užasnuti razbežali. Druge su preletele čak do predvorja Izrailja, preko Nikanorove kapije, gde su zasule veliki oltar za žrtve paljenice kao divovski grad. Neke su odletele još i dalje i udarile u zidove i krov samog miškana, svetišta u srcu Hrama, koji kao da je zastenjao i zajecha od tog napada kao da oseća telesnu bol.

„Gadovi“, zagrcnuo se dečak, a suze očaja zaiskrile su mu u safirnoplavim očima. „Prjavi rimski gadovi!“

Sa svog vidikovca na bedemima Hrama zagledao se u more legionara, koji su vrveli ispod njega poput mrava, sa oružjem i oklopima što su blistali na jarkom svetlu vatri. Njihovi uzvici ispunili su noć, mešali se sa hukom mangonela, tutnjavom bubnjeva, kricima samrtnika, a iznad svega sa pravilnom, dubokom tutnjavom opsadnih ovnova, tako da se dečaku činilo da se čitav svet polako rastače.

„Smiluj se na me, o Gospode“, prošaptao je reči iz psalma. „Jer me je tuga, od jada iznemože oko moje, duša moja i srce moje.“

Već šest meseci opsada se stezala oko grada kao dželatova omča, gaseći u njemu sav život. Sa svojih početnih položaja na brdu Skopus i Maslinovoj gori, četiri rimske legije, potpomognute hiljadama savezničkih vojnika, neumitno su se kretale ka unutra, probijajući svaku liniju odbrane, potiskujući Jevreje, sabijajući ih sa svih strana. Bezbrojni su već izginuli, posečeni dok su pokušavali da odbiju napadače ili razapeti po gradskim zidinama ili u dolini Kedrona, gde su jata lešinara sada bila tako gusta da su pomračila sunce. Smrad smrti beše sveprisutan, izjedao je, nezaustavljiv, i zavlacio se u nozdrve kao plamen.

Pre devet dana pala je kula Antonija; šest dana posle spoljašnjih dvorišta i kolonada Hrama. Sada je preostao samo utvrđeni unutrašnji Hram, gde su se ostaci nekada ponosnih stanovnika grada tiskali kao ribe u buradima, prljavi, izglednili, naterani da jedu mačke i kožu od sandala i opasača i da piju sopstvenu mokraću, jer im je toliko strašna bila žeđ. A ipak su se i dalje borili, mahnito, beznadežno, zasipajući napadače kamenicama i zapaljenim gredama, povremeno izlećući da odbiju Rimljane iz spoljašnjih dvorišta, samo da bi i sami bili naterani na odstupanje, uz stravične gubitke. Dečakova dva starija brata poginula su u poslednjem takvom izletu, posečeni dok su pokušavali da prevrnu rimsku opsadnu mašinu. Njihove unakažene glave lako su mogle da budu među onima koje su Rimljani katapultima bacali preko zidova u Hram.

„*Vivat Titus! Vincet Roma! Vivat Titus!*“

Glasovi Rimljana su narastali odozdo i pretvarali su u plimu buke, izvikivali su ime svog vojskovođe Tita, sina cara Vespazijana. Branioci su na zidinama pokušali da im se suprotstave svojim pokličima, izvikujući imena svojih vođa, Jovana iz Giskale i Simona Giorinog. Poklič je, međutim, bio slab jer su im usta bila suva, a uz to je bilo i teško oduševljavati se ljudima za koje se pričalo da su već sklopili sporazum sa Rimljanima kako bi spasli svoje glave. Izdržali su pola minuta, a onda su im glasovi polako utihnuli.

Dečak je iz džepa tunike izvadio oblutak i počeo da ga sisa, da zaboravi koliko je žedan. David se zvao, sin vinara Jude. Pre velikog ustanka, njegovi su obrađivali vinograd na terasastim brdima pokraj Vitlejema, čije je grožđe boje rubina davalo najpitkije, najslađe vino na svetu, poput sunčevog svetla u prolećno jutro, poput toplog povetarca u senkama voćnjaka tamarinda. Na leto je dečak pomagao oko berbe i gaženja grožđa, smejući se od dodira kašastog voća pod nogama, kako mu je sok bojio stopala u krvavocrveno. Sada su muljače razbijene, vinogradi spaljeni, a njegovi najdraži pobijeni, svi odreda. Ostao je sam na svetu. Bilo mu je tek dvanaest godina, a već je nosio breme bola petostruko starijeg čoveka.

„Evo ih ponovo! Spremite se! Spremite se!“

Niz bedem se razlegao poklič kada je novi talas rimskih saveznika pohrlio ka zidinama Hrama, držeći opsadne lestvice iznad glava tako da je na tom paklenom svetlu vatri izgledalo kao da desetine divovskih stonoga gamižu po zemlji. Zasula ih je kiša kamenica i juriš je na tren posustao, ali je onda talas nastavio dalje, stigli su do zidina i digli lestvice. Svake su pridržavala po dva vojnika, dok su ih desetine drugih uz pomoć motki dizali ka bedemima. Rojevi vojnika počeli su da se penju uz njih, navirali su uz bokove hrama kao plima crnog mastila.

Dečak je ispljunuo oblutak, uzeo kamenicu sa gomile kraj nogu, stavio je u kožnu pračku i nagnuo se preko zidina u potrazi za pogodnom metom, ne osvrćući se na kišu strela koja je zviždala odozdo. Pored njega se neka žena, jedna od mnogih koje su pomagale u odbrani zidova, zateturala unazad, vrata probijenog rimskim *pilumom*, a krv joj je prskala kroz ruke. On se nije osvrnuo na nju, već je nastavio da posmatra nizove neprijatelja dole, naposletku ugledavši rimskog stegonošu koji je visoko držao simbol Apolinarije, petnaeste legije. Stegnuo je zube i počeo da vrti pračkom iznad glave, očiju prikovanih za metu. Jedan krug, dva, tri.

Neko mu je zgrabio ruku s leđa. David se okrenuo, počeo da udara slobodnom rukom, da se rita.

„Davide! To sam ja! Eleazar. Zlatar Eleazar!“

Pred njim je stajala bradata ljudeskara s teškim gvozdenim maljem zadenutim za pojas, glave umotane u krvav zavoj. Dečak je prestao da se otima.

„Eleazare! Mislio sam da si...“

„Rimljanin?“ Čovek se neveselo nasmejao i pustio dečakovu ruku. „Ne smrdim valjda baš toliko?“

„Pogodio bih stegonošu“, prekorio ga je dečak. „Bio je laka meta. Razbio bih gadu lobanju!“

Čovek se ponovo nasmejao, ovog puta toplije. „Ne sumnjam. Svi znaju da je David bar Juda najbolji strelac praćkom u zemlji. Ali sada ima važnijeg posla.“

Osvrnuo se oko sebe, a onda utišao glas.

„Matija te je pozvao.“

„Matija!“ Dečakove oči su se razrogačile. „Prvo...“

Čovek mu je pritisnuo šaku na usta. „Tihol!“, prosiktao je. „Reč je o tajni, o velikoj tajni. Simon i Jovan ne smeju saznati šta se radi bez njihove dozvole.“

Dečakove oči su zbunjeno zaiskrile, nije mu bilo jasno o čemu to čovek govori. Zlatar se nije potrudio da objasni, prosto je pažljivo pogledao da proveri je li bio jasan, a onda uhvatio dečaka za mišicu, pa ga poveo po zidinama i niz uzane stepenice u Žensko predvorje. Kamenje im je pod nogama podrhtavalo kada su rimski opsadni ovnovi udarili u kapiju Hrama sa novom žestinom.

„Brzo“, požurivao je. „Zidine neće još dugo izdržati.“

Požurili su preko dvorišta, izbegavajući odsečene glave rasute po kaldrmi i strele što su padale svuda oko njih. Na suprotnom kraju su prešli petnaest stepenika do Nikanorove kapije pa prošli u drugi otvoren prostor, gde je mnoštvo koena užurbano prinostilo žrtve na velikom oltaru za paljenice, u odorama

crnim od čađi, a njihovo zapevanje gotovo je nadjačavalo besni huk bitke.

*Bože, rasrdio si se na nas, rasuo si nas,
gnjevio si se;
povrati nas.
Zatresao si zemlju, i razvalio si je;
stegni rasjeline njezine, jer se njiha.*

Prošli su i kroz to dvorište i popeli se preko dvanaest stepenika do trema miškana, čije se ogromno pročelje dizalo iznad njih kao litica, stotinu lakata visoko i ukrašeno čudesnom lozom od čistog zlata. Tu je Eleazar zastao, okrenuo se ka dečaku i čučnuo, da im oči budu u istoj visini.

„Ja ne idem dalje. Samo koeni i prvosveštenik smeju da uđu u samo svetište.“

„A ja?“ Dečakov glas je zadrhtao.

„Tebi je dozvoljeno. U ovo doba, u ovom strašnom času. Matija je tako rekao. Gospod će razumeti.“ Položio je ruku na dečakovo rame i stegnuo ga. „Ne boj se, Davide. Tvoje srce je čisto. Neće ti se desiti ništa nažao.“

Pogledao je dečaka u oči, a onda ustao i gurnuo ga ka velikim vratima, sa istovetnim srebrnim stubovima i vezenim zastorom od crvene, plave i ljubičaste svile.

„Idi. Neka je Bog s tobom.“

Dečak ga je pogledao, ogromnu priliku ocrtanu naspram neba što bukti, pa se okrenuo i, sklonivši zastor, ušao u dugačku dvoranu punu stubova, s podom od uglačanog mermera i visokom tavanicom koja je nestajala u senkama. Unutra je bilo sveže i tiho, a vazduh je mirisao slatko i opojno. Bitka kao da je nestala, kao da se odigravala u nekom drugom svetu.

„Shema Yisrael, adonai elohenu, adonai chud“, prošaputao je. „Čuj, o Izrailju: Gospod je Bog naš jedini Gospod.“

Zastao je na trenutak, preplavljen strahopoštovanjem, a onda je polako krenuo ka suprotnom kraju dvorane. Stopala su mu se bešumno spuštala na beli mermer. Pred njim su stajale svetinje Hrama – sto za hlebove predloženja, zlatni oltar kadi-
oni, velika sedmokraka menora – a iza njih svetlucavi, gotovo prozračni veo od svile, ulaz u debir, svetinju nad svetinjama, kud ne sme da kroči nijedan čovek sem samog prvosveštenika, i to samo jednom godišnje, na Dan pomirenja.

„Dobro došao, Davide“, rekao je neki glas. „Čekao sam te.“

Prvosveštenik Matija iskoračio je iz senki levo od dečaka. Na sebi je imao nebeskoplavu odoru vezanu crvenom i zlatnom keceljom, na glavi tanku dijademu, a na grudima efod, sveti naprsnik, sa dvanaest dragih kamenova, koji su predstavljali dvanaest plemena Izrailja. Lice mu je bilo duboko izborano, brada bela.

„Napokon se srećemo, sine Judin“, rekao je tiho, prišavši dečaku i pogledavši ga. Njegove pokrete je pratio tihi zvuk desetina sićušnih zvona ušivenih na skute njegove odore. „Zlatar Eleazar mi je mnogo pričao o tebi. Od svih branilaca svetih mesta, kaže on, ti si najneustrašiviji. I najdostojniji poverenja. Kao da se David iz davnina ponovo javio među nama. Tako on govori.“

Gledao je dečaka, a onda ga uzeo za ruku i poveo napred, pravo do kraja dvorane, gde su zastali pred zlatnom menorom, njenim zakrivljenim kracima i bogato ukrašenim postoljem. Čitava je bila iskovana iz jednog komada čistog zlata, po nacrtu samog Gospoda. Dečak je digao pogled ka treperavim svetlima, oči su mu iskrile kao sunčevi zraci na vodi, od divljenja i strahopoštovanja.

„Prelepa je, zar ne?“, rekao je starac primetivši opčinjenost na dečakovom licu, i položio mu ruku na rame. „Nema predmeta na svetu koji je za nas veća svetinja, nema veće dragočnosti za naš narod, jer je svetlost svete menore svetlost samog Gospoda boga. Ako se desi da je izgubimo...“

Uzdahnuo je i digao ruku, dodirujući naprsnik na grudima. „Eleazar je dobar čovek“, dodao je, kao da se tek sada toga prisetio. „Novi Veseleil.“

Dugo su stajali u tišini i posmatrali veliki svećnjak, a njegova blistava svetlost okruživala ih je i kupala. Onda se, klimnuvši glavom, prvosveštenik okrenuo ka dečaku.

„Danas je Gospod odlučio da će njegov sveti Hram pasti“, rekao je tiho, „baš kao što je činio i ranije, istog ovog dana Tiš B’Av, pre više od šeststo godina, kada je kuća Solomonova pala pred Vavilonjanima. Sveto kamenje biće istucano u prah, krovne krede slomljene, naš narod oteran u izgnanstvo i rasut na sve četiri strane sveta.“

Malčice se nagnuo unazad i duboko zagledao dečaku u oči.

„Jednu nadu imamo, Davide, jednu jedinu. Postoji jedna tajna, velika tajna, znana samo nekolicini među nama. Sada, u ovom poslednjem času, saznaćeš je i ti.“

Nagnuo se ka dečaku, i tiho, brzo progovorio, kao da se boji da će ga neko čuti iako su bili sasvim sami. Dečakove oči su se razrogačile dok je slušao, pogled mu je leteo od poda do menore pa ponovo do poda, a ramena su mu podrhtavala. Kada je sveštenik završio, ispravio se i zakoračio unazad.

„Shvataš“, rekao je, a slabašan osmeh mu je razvukao uglove bledih usana, „čak će i u porazu ipak biti pobeđe. Čak će i u tami ipak biti svetla.“

Dečak je ćutao, zgrčenog lica, razapet između zaprepašćenja i neverice. Sveštenik je pružio ruku i pogladio ga po kosi.

„Već je daleko od grada, izvan rimskih opsadnih linija. Sada mora sasvim da ode iz ove zemlje, jer naša je propast blizu i opasnost je velika. Sve je udešeno. Ostaje samo jedno, a to je da se imenuje čuvar, onaj koji će je preneti na konačno odredište, da tamo čeka dolazak boljih vremena. Taj zadatak pripada tebi, Davide sine Judin. Ako ćeš ga prihvatiti.“

Dečak je osetio kako mu se pogled diže ka sveštenikovim očima kao da ga vuku nevidljive niti. Starčeve oči behu sive, ali

je u njima bilo čudnog, hipnotičkog svetla, poput oblaka koji jezde po ogromnom, vedrom nebu. Osetio je u sebi težinu, a istovremeno i lakoću, kao da leti.

„Šta moram da uradim?“, upitao je jedva čujnim glasom.

Starac ga je ponovo pogledao, oči su mu prešle preko njegovog lica, preko njegovih crta, kao da su reči u knjizi. Onda je klimnuo glavom, pa iz odore izvadio mali svitak pergamenta i dao ga dečaku.

„Ovo će te voditi“, rekao je. „Radi kao što tu piše, i sve će biti dobro.“

Obujmio je dečakovo lice rukama.

„Ti si nam jedina nada, Davide sine Judin. Samo sa tobom još gori plamen. Ovu tajnu ne reci nikome. Čuvaj je svojim životom. Prenesi je svojim sinovima, i sinovima svojih sinova, i njihovim sinovima posle njih, sve dok ne dođe čas da se otkrije.“

Dečak mu je uzvratio pogled.

„Ali kada, gospodine?“, prošaputao je. „Kako ću znati da je pravi čas?“

Sveštenik je još na trenutak zadržao njegov pogled, a onda se ispravio i okrenuo ka menori, gledajući u treperava svetla; oči su mu se postepeno zatvorile kao da tone u trans. Tišina oko njih produbila se i otežala, dragulji na njegovom naprsniku kao da su goreli nekakvom unutrašnjom vatrom.

„Tri će te znaka voditi“, rekao je tiho, glasom odjednom dalekim, kao da govori sa velike visine. „Prvo, najmiliji od dva – naest će doći, sa sokolom u ruci; drugo, sin Ismailov i sin Isakov staće zajedno kao prijatelji u kući Božjoj; treće, lav i pastir biće jedno, a oko vrata će imati svećnjak. Kada se to troje desi, onda će doći čas.“

Veo pred svetinjom nad svetinjama kao da se blago zanjihao i dečak je osetio slabašan, hladan povetarac na licu. U ušima kao da su mu odjekivali čudni glasovi, koža mu se naježila; osetio je neki neobičan miris, raskošan i opojan, kao miris Vremena

samog, ako se za Vreme može reći da ima miris. Trajao je tek trenutak, a onda se iznenada napolju začuo snažan udarac i prasak, a za njima krik hiljadu užasnutih i očajnih glasova. Sveštenikove oči naglo su se otvorile.

„Stigao je kraj“, rekao je. „Ponovi mi znake!“

Dečak ih je ponovio, zamuckujući. Starac ga je naterao da to ponovo učini, i ponovo, sve dok ih nije znao naizust. Zvuci bitke sada su kuljali u svetilište kao poplava – bolni vrisci, zveket oružja, prasak zidova što se ruše. Matija je brzo otišao na drugi kraj dvorane, pogledao kroz ulaz, a onda se hitro vratio.

„Prošli su kroz Nikanorovu kapiju!“, viknuo je. „Ne možeš tuda da se vratiš. Hajde, pomози mi!“

Zakoračivši napred, starac je stegao menoru i počeo da je sporo vuče po podu. Dečak mu se pridružio i zajedno su je pomerili jedan korak ulevo, otkrivši mermernu ploču sa dve drške. Sveštenik ih je uhvatio, povukao ploču i otkrio mračnu rupu u kojoj su se uzane kamene stepenice zavojito spuštale u tamu.

„Hram ima mnogo tajnih puteva“, rekao je uhvativši dečaka za ruku i povevši ga ka otvoru, „a ovaj je najtajniji od svih. Idi niz stepenice, pa tunelom. Ne skreći ni levo ni desno. Odvešće te daleko iz grada, na jug, dobro izvan rimskih linija.“

„Ali šta je sa...?“

„Nema vremena! Idi! Ti si sada jedina nada našeg naroda. Dajem ti ime Šomer Ha-Or. Prihvati to ime. Čuvaj ga. Ponosi se njime. Prenesi ga dalje. Bog će te štiti. On će ti i suditi.“

Nagnuo se napred, poljubio dečaka u oba obraza, a onda mu stavio ruku na glavu pa ga gurnuo nadole. Navukao je mermernu ploču na otvor, pa stenjući od napora vratio menoru na staro mesto. Imao je taman vremena da to učini pre nego što su se s drugog kraja dvorane začuli krici, i zveket sečiva što se sudaraju. Zlatar Eleazar se zateturio unazad kroz ulaz: jedna ruka mu je mlitavo visila kraj boka, s krvavim patrljkom gde je nekada bila šaka, druga mu je stezala malj kojim je silovito

zamahivao na zid legionara koji je stizao za njim. Na trenutak je uspeo da ih zaustavi. Onda su uz urlik jurnuli napred i bacili ga na pod, gde su ga izboli i pregazili.

„Jahve!“, urlao je. „Jahve!“

Prvosveštenik je posmatrao bezizraznog lica, pa se onda okrenuo, zahvatio šaku tamjana i bacio ga na žeravice zlatnog oltara. Oblak mirisnog dima digao se u vazduh. Iza sebe je čuo Rimljane kako se približavaju, bat njihovih potkovanih čizama, zveket njihovih oklopa kako odjekuje unutar zidova.

„Gospod posta kao neprijatelj“, prošaputao je, ponovivši reči proroka Jeremije. „Potr Izrailja; potr sve dvore njegove, raskopa sve gradove njegove.“

Rimljani su mu sada bili odmah iza leđa. Sklopio je oči. Čuo se smeh i tih fijuk mača koji zamahuje kroz vazduh. Na trenutak Vreme kao da je stalo; onda se mač spustio i zario među prvosveštenikove plećke, probio mu kroz grudi. Sveštenik se zateturao napred i pao na kolena.

„U Vavilonu neka se odmori!“, zakrkljao je, a u uglovima usana pojavili su mu se mehuri krvi. „U Vavilonu, u kući Ave-nirovoj.“

I uz te reči pao je ničice u podnožju velike menore, mrtav. Legionari su nogama sklonili njegov leš, podigli blaga hrama na ramena i odneli ih iz svetilišta.

„*Vicerunt Romani! Victi Iudaei! Vivat Titus!*“, vikali su. „Rim je pobedio! Jevreji su poraženi! Živeo Tit!“

JUŽNA NEMAČKA DECEMBAR 1944.

Jicak Edelštajn se skupio u prugastom logoraškom odelu i huknuo u šake pomodrele od mraza. Nagnuvši se napred, pokušao je da izviri iz kamiona, ali od cerade nije mogao skoro ništa da vidi sem vlažnog asfalta, stabala i branika sledećeg kamiona.

Okrenuo se i približio lice poderotini u platnu, nakratko ugle-davši strme, šumovite obronke, bele od snega, pre nego što ga je kundak udario u nogu.

„Gledaj napred! Miruj!“

Ispravio se i zagledao u noge, bez čarapa, gurnute u razgaže-ne čizme, bednu zaštitu od ledene zime. Pored njega je rabin ponovo počeo da kašlje, krhko telo drhtalo mu je kao da ga neko trese. Jicak je uzeo starčeve šake u svoje i protrljao ih, pokušavajući da prenese malo toplote.

„Puštaj ga“, prasnuo je stražar.

„Ali on je...“

„Jesi gluv? Rekoh puštaj.“

Uperio je pušku u Jicaka. Starac je povukao ruke.

„Ne brini za mene, mladi prijatelju. Mi rabini smo mnogo žilaviji nego što slutiš.“

Slabašno se osmehnuo pa su ućutali, pogleda uperenih u pod, drhteći, naležući jedan na drugoga dok je kamion skretao levo i desno.

Bila su šestorica, u pratnji dva stražara: četiri Jevrejina, jedan homoseksualac, jedan komunista. U zoru su ih iz logora isterali u kamion, i od tada su se vozili, na istok i na jug, mislio je Jicak, mada nije bio siguran. U početku je zemlja bila ravna i vlažna, drum prav. Poslednji sat vremena, međutim, neprekid-no su vijugali uvis, pašnjaci i šume postepeno su se zabeleli od snega. Iza njihovog sledio je još jedan kamion, s vozačem i jednim čovekom u kabini. Pozadi nije bilo logoraša, bar koliko je Jicak znao.

Prešao je rukom preko obrijane glave – čak ni posle četiri godine nije mogao da se navikne na taj osećaj – pa je, stegnuvši šake i pogrbivši ramena, pokušao da natera misli da odlutaju, da se izbori sa hladnoćom i glađu pomoću misli o toplijim i boljim vremenima. Pomoću misli o porodičnim večerama u njihovoj kući u Drezdenu; učenju Mišne u staroj ješivi; rado-sti svetih dana, posebno Hanuke, praznika svetla, njegovog

omiljenog praznika. I naravno o Rivki, prelepoj Rivki, njegovoj sestrici. „Jici, šmici, ici bici!“ , umela je da zapeva, čupkajući mu peot, vukući rese njegovog talit katana. „Jici, vici, mici, dicit!“ Kako je samo bila smešna sa svojom čupavom vranom kosom i vatrenim očima! Kako tvrdoglava i nestašna! „Svinje!“ , viknula je kada su izvukli njihovog oca na ulicu i odsekli mu zulufe. „Prljave, pogane svinje!“ Za to su joj počupali pramenove kose, gurnuli je uza zid i ubili.

Trinaest godina, i takva lepotica. Sirota Rivka. Sirota mala Rivka.

Kamion je naleteo na rupu i žestoko poskočio, vrativši ga u sadašnjost. Pogledao je pozadi i video da prolaze kroz neko veliko selo. Izvio je vrat i kroz poderotinu u ceradi video znak pored puta: Berhtesgaden. Ime mu je zvučalo nekako poznato, mada nije znao odakle.

„Gledaj napred“, zarezao je stražar. „Neću više da te opominjem.“

Vozili su se još pola sata; put je postajao sve strmiji, krivine sve oštrije, sve dok se na kraju nije začula prodorna sirena kamiona iza njih, pa su stali.

„Napolje!“, naredili su stražari, budući ih cevima pušaka.

Isteturali su se iz kamiona, a iz usta su im izbijali oblaci pare. Nalazili su se usred guste borove šume, na proširenju pored stare kamene zgrade sa izbijenim prozorima i urušenim krovom. Daleko dole, kroz snežne grane, videli su se zeleni pašnjaci, s ponekom kućom tu i tamo, sitnom kao igračka, iz čijeg su se odžaka vili pramenovi dima. Gore su se obronci, obrasli gustom šumom, strmo dizali i nestajali u magli i oblacima u kojima je jedna dublja tama nagoveštavala visoke planine. Bilo je veoma tiho, i veoma, veoma hladno. Jicak je počeo da trupka nogama da mu ne obamru.

Drugi kamion se zaustavio iza njihovog. Čovek sa suvozačkog mesta, odeven u kožni kaput s visokim okovratnikom, koji

kao da je bio nadređen svima ostalima, nagnuo se kroz prozor, rekao nešto jednom stražaru i pokazao rukom.

„Dobro“, viknuo je stražar, „dolazite ovamo.“

Otišli su iza drugog kamiona. Cerada je bila dignuta i unutra se video veliki drveni sanduk.

„Iznesite ga! Hajde! Brzo!“

Jicak i komunista, izgledneo sredovečan čovek na čijoj je nogavici bio našiven crveni trougao – Jicak je nosio dva ukrštena žuta trougla koja su govorila da je Jevrejin – popeli su se u kamion i uhvatili bokove sanduka. Bio je težak, i jedva su uspeli da ga poguraju preko metalnog poda, do ivice. Drugi su ga onda prihvatili, pa su ga polako spustili na ledeni put.

„Ne, ne, ne!“ , viknuo je čovek u mantilu, nagnuvši se kroz prozor. „Da ga nose. Tamo.“ Pokazao je pored propale kuće ka mestu gde je tanak pojas negaženog snega vodio uvis, među drveće, verovatno nekakav puteljak ili staza. „I postarajte se da budu pažljivi!“

Logoraši su se nemo zgedali, očima govoreći o strahu i iscrpljenost, a onda se sagnuli i polako ponovo digli sanduk, po jedan za krajeve, dvojica po sredini, stenjući od napora.

„Ovo neće valjati“, mrmljao je komunista. „Ovo nikako neće valjati.“

Krenuli su u šumu, a noge su im tonule u sneg gotovo do kolena. Stražari i čovek u kožnom mantilu su ih sledili, mada se Jicak nije usuđivao da se osvrne jer se bojavao da će izgubiti ravnotežu. Ispred njega, rabin je žestoko kašljao.

„Pustite me da preuzmem malo težine“, prošaputao je Jicak. „Jak sam. Meni je lako.“

„Ti si lažov, Jicače“, zahripao je starac. „I to loš.“

„Začepi!“ , zaurloao je jedan stražar iza njih. „Nema priče.“

Teturali su se dalje, stenjući od napora, koža im je bridela od hladnoće. Staza, koja je u početku pratila pregib u zemljištu i dizala se koliko-toliko blago, sada je postala mnogo strmija;

vrludala je uzbrdo između drveća, a sneg je postajao sve dublji. Na jednom posebno strmom delu homoseksualac se okliznuo i posrnuo, tako da je sanduk poleteo napred i udario u deбло, a levi gornji kraj je napukao.

„Idiote!“, zaurlao je čovek u kožnom mantilu. „Dižite ga!“

Stražari su se probili kroz sneg i pridigli čoveka, pa ga naterali da ponovo stavi sanduk na ramena.

„Moja cipela“, rekao je molećivo, pokazavši levu čizmu koja mu je nekako skliznula sa stopala i ostala da leži u snegu.

Stražari su se nasmejali, šutnuli čizmu u žbunje i naredili im da ponovo krenu.

„Bog mu bio na pomoći“, prošaputao je rabin. „Bog bio na pomoći sirotom dečaku.“

Penjali su se sve više i više, stenjući i dahćući, i svaki korak kao da je isisavao još malo života iz njih, sve dok napokon, u trenutku kada je Jicak pomislio da će se sigurno srušiti i umreti, staza nije odjednom postala ravna i izronila iz drveća pravo na nešto što je ličilo na napušten kamenolom usečen duboko u obronak planine. Istog trenutka oblaci su se razili i otkrili ogromnu planinu koja se uzdiže iznad njih, a sasvim desno, malu zgradu na ivici litice. Prizor je potrajao samo nekoliko trenutaka, a onda nestao iza debelog zastora magle, tako brzo da se Jicak pitao je li mu se to pričinilo od iscrpljenosti i očaja.

„Onamo!“, viknuo je čovek u kožnom mantilu. „U rudnik!“

U dnu kamenoloma dizala se okomita litica, u čijoj je sredi ni zjapio ulaz, širok i crn, poput usta što vrište. Zateturali su se ka njemu, pored gomila zavejanog kamenja i šljake, slomljenog vitla i preturenih kolica sa samo jednim zarđalim točkom, pažljivo stupajući po neravnom tlu. Kada su stigli do otvora, Jicak je primetio reči GLÜCK AUF grubo uklesane u stenu iznad dovratka, a ispod njih, belom bojom, ne veće od pola palca, slova SW16.

„Hajde! Unutra! Unesite ga!“

Poslušali su, savivši kolena i leđa da ne udare sandukom u nisku tavanicu. Jedan stražar je izvadio baterijsku lampu i osvetlio tamu, otkrivši dugačak hodnik koji zadire u planinu, i drvene grede koje su u pravilnim razmacima pridržavale tavanicu. Duž ravnog kamenog poda pružale su se gvozdene šine; zidovi su bili grubi i neravni, isklesani u goloj sivoj steni, ponegde prošarani žilama ružičastog i narandžastog kristala koji je cepao kamen kao munja tamno nebo. Zaboravljeni alat ležao je raštrkan po zemlji – zarđala petrolejka, glava budaka, stara limena kofa – pa je mesto delovalo napušteno i sablasno.

Naterali su ih da pređu nekih pedeset metara, do mesta gde su se šine granale: jedan krak je nastavljao pravo napred, a drugi se izvijao udesno, u drugi tunel koji se pružao pod pravim uglom u odnosu na glavni. Uza zidove tog tunela bili su visoko naslagani sanduci i kutije. Na njegovom ulazu nalazila se dresina, i stražari su im naredili da svoj teret spuste na nju.

„To je sve“, začuo se glas iz tame iza njih. „Napolje. Terajte ih napolje!“

Okrenuli su se i pošli putem kojim su došli, teško dišući, obuzeti olakšanjem što su im muke napokon gotove. Jedan Jevrejin je pridržavao homoseksualca, kome boso stopalo beše pocrnelo. Iza njih se čuo prigušen razgovor, a onda su izašli i stražari. Čovek u kožnom mantilu ostao je u rudniku.

„Tamo“, rekao je jedan stražar kada su izašli. „Tamo pored one gomile kamenja.“

Poslušali su, otišli do gomile i okrenuli se. Stražari su uperili puške u njih.

„Oy vey“, prošaputao je Jicak, iznenada shvativši šta će se desiti. „O, gospode.“

Stražari su se nasmejali i zimsku tišinu narušila je grmljavina na puščane paljbe.

PRVI DEO
DANAS

DOLINA KRALJEVA LUKSOR, EGIPAT

„Tata, je l' možemo sada kući? Na televiziji će da počne *Alim el Simsim*.“

Inspektor Jusuf Ez el Din Halifa ugasio je cigaretu pa uzdahnuo, pogledavši svog sina Alija, koji je stajao pored njega i čačkao nos. Suv, žilav čovek visokih jagodica, uredne kose i krupnih bistrih očiju, odisao je nekom tihom snagom, s primesom humora – ozbiljan čovek koji voli da se smeje.

„Nećeš svakog dana ići na privatnu turu po najvećem arheološkom nalazištu u Egiptu, Ali“, rekao je prekorno.

„Ali bio sam već ovde sa školom“, gundao je njegov sin. „Dva puta. Gospođa Vadud nam je sve pokazala.“

„Kladim se da vam nije pokazala grob Ramzesa II“, rekao je Halifa, „koji smo danas videli. I Juju i Čuju.“

„U njemu nije bilo ničega“, pobunio se Ali. „Samo slepi miševi i gomila starih zavoja.“

„Ipak smo imali sreće što su nas pustili“, bio je uporan njegov otac. „Nije otvoren za javnost još od kada je otkriven, hiljadu devetsto pete. Uzgred, ti stari zavoji su originalni omotači mumije, baš kao što su ih pljačkaši grobova ostavili nekada davno, pošto su ih skinuli sa tela.“

Dečak je digao pogled, s prstom i dalje zaglavljanim u nozdru, i iskrom radoznalosti u očima.

„Zašto su to uradili?“

„Pa“, objašnjavao je Halifa, „kada su sveštenici umotavali mumije, stavljali su u zavoje dragulje i skupocene amajlije, a pljačkaši su pokušavali da ih nađu.“

Dečakovo lice se ozarilo.

„Jesu li vadili i oči?“

„Koliko ja znam, nisu“, odgovorio je Halifa uz osmeh. „Mada su ponekad lomili poneki prst ili šaku. A ja ću tebi isto da uradim ako smesta ne prestaneš da kopaš nos!“

Uzeo je sina za ruku i bajagi ga povukao za prste, kao da će ih slomiti. Ali se dečak migoljio i otimao, glasno se smejući.

„Jači sam od tebe, tata!“, vikao je.

„Ne bih rekao“, kazao je Halifa, pa uhvatio dečaka oko struka i okrenuo ga naglavačke. „Ne bih rekao ni da si upola jak kao ja.“

Stojali su u sredini Doline kraljeva, blizu ulaza u grobnicu Ramzesa IV. Bilo je kasno popodne, i turisti koji su dobrim delom dana bili zakrčili dolinu polako su se razišli, tako da je sada mesto bilo sablasno pusto. U blizini su radnici čistili otpatke iz arheološkog kôpa, nemelodično pevajući dok su ubacivali komade slomljenog krečnjaka u plastične kofe. Malo dalje u dolini, grupa turista ulazila je u grobnicu Ramzesa IX. Inače je sve bilo pusto, ako se ne računaju nekoliko turističkih policajaca, đubretar Ahmed i, na padinama iznad doline, nekoliko prodavaca razglednica i osvežavajućih pića, koji su čučali u hladu i zurili dole u nadi da će imati još posla.

„Znaš šta“, rekao je Halifa pošto je spustio sina i razbarušio mu kosu. „Hajde da na brzinu pogledamo Amenhotepa II, pa idemo, šta kažeš? Bilo bi nepristojno da odemo sada pošto se Said toliko potrudio da nađe ključ.“

Dok je govorio, začuo se uzvik iz inspektorove kancelarije, pedesetak metara dalje, i jedna visoka, štrkljasta prilika krupnim je koracima potrčala ka njima.

„Našao sam ga!“, viknuo je čovek mašući ključem. „Neko ga je okačio na pogrešnu kuku.“

Said ibn Basat, poznat još i kao Riđi, zbog svoje svetle kose boje bakra, bio je stari Halifin prijatelj. Upoznali su se davno, na Kairskom univerzitetu, gde su obojica studirala istoriju starog veka. Novčane nevolje naterale su Halifu da napusti studije i zaposli se u policiji. Said je, s druge strane, diplomirao sa odličnim uspehom i stupio u Službu za zaštitu starina, gde je dogurao do položaja pomoćnika direktora Doline kraljeva. Mada to nikada nije naglas priznao, bio je to život koji bi Halifa izabrao za sebe da ga nužda nije gurnula u drugom pravcu. Voleo je prošlost i sve na svetu bi dao za priliku da radi na njenom otkrivanju. Svom prijatelju, naravno, ništa nije zamerao. Sem toga, Riđi nije imao porodicu kao on, a nje se nikada ne bi odrekao, ni za sve spomenike u Egiptu.

Njih trojica su krenuli dolinom zajedno, pored grobnica Ramzesa III i Horemheba, a onda su skrenuli desno i pošli stazom do ulaza u grobnicu Amenhotepa II, koja se nalazila u dnu stepenica, iza teške gvozdene kapije. Riđi je počeo da petlja oko katanca.

„Koliko će još biti zatvoren?“, upitao je Halifa.

„Samo još mesec dana, otprilike. Restauracija je skoro gotova.“

Ali se probio između njih, propeo na prste i kroz rešetke zavirio u tamu.

„Je l' ima blaga?“

„Bojim se da nema“, rekao je Riđi, digao dečaka s puta i otvorio kapiju. „Sve je odavno opljačkano.“

Pritisnuo je prekidač i svetla su se uključila, otkrivši dugačak, strm hodnik usečen u stenu, sa zidovima i tavanicom na kojima su se i dalje jasno videli beli tragovi prastarih dleta. Ali se zagledao niz njega.

„Znate li šta bih uradio da sam kralj Egipta?“, doviknuo im je, a glas mu je odjekivao u tesnom prostoru grobnice. „Napravio bih tajnu sobu u kojoj bih čuvao sve blago, a onda još jednu

sobu sa samo malo blaga, da prevarim lopove. Kao onaj o kome si mi pričao, tata. Hormon-men.“

„Hor-an-ka-mon“, ispravio ga je Halifa uz osmeh.

„Da. A onda bih postavio zamke tako da uhvatim lopove ako ipak uđu. A onda bih ih oterao u zatvor.“

„To bi značilo da su imali sreće“, rekao je Riđi kroz smeh. „Pljačkaše grobova su u starom Egiptu kažnjavali odsecanjem nosa i slanjem u libijske rudnike soli. Ili nabijanjem na kolac.“

Namignuo je Halifi i dva muškarca su osmehnuta krenula hodnikom za Alijem. Posle samo nekoliko minuta iza njih su se začuli užurbani koraci. Na ulazu u grobnicu pojavio se jedan veoma zadihani čovek u galabiji, ocrtan naspram svetlog pravougaonika popodnevnog sunca.

„Ko je ovde inspektor Halifa?“, viknuo je, boreći se da povra- ti dah.

Detektiv je pogledao svog prijatelja, pa onda zakoračio ka izlazu.

„Ja sam.“

„Dođite brzo, na drugu stranu. Našli su...“

Čovek je zastao, pokušavajući da dođe do daha.

„Molim?“, rekao je Halifa. „Šta su našli?“

Čovek ga je pogledao razrogačenim očima. „Leš!“

Iz dubine tunela do njih je dolebdeo Alijev glas.

„Strava! Je l' mogu i ja s tobom, tata?“

Leš je otkriven u Malkati, arheološkom nalazištu na samom južnom kraju Tebanskog masiva, nekadašnjoj palati faraona Amenhotepa III, a sada pustog pojasa ruševina zatrpanih peskom, koje su posećivali samo najposvećeniji egiptofili. Prašnjavi policijski daevu čekao je Halifu pred kancelarijom, pa pošto je ostavio sina s Riđim, koji je obećao da će ga odvesti

kući, seo je na suvozačko sedište i kola su brzo krenula, praćena Alijevim bučnim negodovanjem.

„Tata, neću kući! Hoću da vidim mrtvaca!“

Bilo im je potrebno dvadeset minuta da stignu. Policajac koji je vozio, mračni mladić pegavih obraza i kvarnih zuba, nije nijednog trenutka skidao nogu s papučice za gas; krivudao je kroz brda do doline Nila, a onda skrenuo južno uz ivicu masiva. Halifa je zurio kroz prozor u polja šećerne trske i jute, pušio cigarete marke „kleopatra“ i jednim uhom slušao vesti na radiju, o naglom porastu nasilja između Izraelaca i Palestinaca – još jedan bombaš samoubica, još jedna izraelska odmazda, još smrti i nesreće.

„Biće rata“, rekao je vozač.

„Već je rat“, uzdahnuo je Halifa, povukavši poslednji dim cigarete pre nego što ju je bacio kroz prozor. „Traje već pedeset godina.“

Vozač je izvadio paketić žvakaće gume, ubacio dva komada u usta i počeo žustro da žvaće.

„Mislite da nikada neće biti mira?“

„Dokle god ovako stoje stvari, neće. Pazi na kola.“

Vozač je naglo skrenuo da izbegne magarca koji je vukao kola prepuna šećerne trske, pa se vratio u svoju traku taman na vreme da izbegne čeonu sudar sa turističkim autobusom.

„Alah me čuvao“, promrmljao je detektiv. „Alah se smilovao.“

Prošli su pored Deir el Bahrija, Ramzeseuma i raštrkanih ostataka pogrebnog hrama Merenptaha pre nego što su napokon stigli do mesta gde se drum račvao. Jedan je put skretao na istok ka Nilu, drugi vodio zapadno u prastaro selo Deri el Medina i Dolinu kraljica. Nastavili su pravo napred, truckajući se pošto su prešli s glatkog asfalta na prašnjavu, izbrazdanu stazu koja ih je provela pored velikog hrama u Medinet Habuu pa na zatalasano pustinjско prostranstvo prošarano đubretom i zamršenim, bodljikavim kamiljim trnjem. Prešli su još kilometar, vijugajući i truckajući se, povremeno prolazeći pored ostataka

prastarih zidova od naboja, smeđih i bezobličnih kao istopljena čokolada, te napokon naišli na četiri policijska automobila i kola hitne pomoći postrojene pored zarđalog telefonskog stuba, a iza njih i na peti auto, prašnjav plav mercedes, parkiran malo dalje. Naglo su se zaustavili i Halifa je izašao.

„Ne shvatam zašto prosto ne kupiš mobilni“, gundao je Muhamed Sarija, Halifin pomoćnik, pošto se odvojio od jata bolničara i prišao da ih pozdravi. „Trebalo nam je sat vremena da te pronađemo.“

„A za to vreme sam imao zadovoljstvo da posetim dve izuzetno zanimljive grobnice u Vadi Biban el Muluku“, odgovorio je Halifa. „Ima li bolje preporuke za nemanje mobilnog? Uz to, od mobilnog se dobija rak.“

Izvadio je cigarete i zapalio.

„Dakle, šta ste to našli?“

Sarija je razdražljivo odmahnuo glavom.

„Leš“, rekao je. „Muškarac. Belac. Zvao se Jansen. Pit Jansen.“

Iz džepa jakne je izvadio najlonsku kesu sa pohabanim kožnim novčanikom, pa je pružio Halifi.

„Egipatski državljanin“, rekao je, „mada po imenu nikada ne bi to pretpostavio. Vlasnik jednog hotela dole u Geziri. Zove se *Mena-Ra*.“

„Pored jezera? Da, znam koji je.“

Halifa je izvadio novčanik i pregledao njegovu sadržinu, primetivši egipatsku ličnu kartu.

„Rođen 1925. Siguran si da nije umro od starosti?“

„Ako je suditi po stanju tela, sigurno nije“, rekao je Sarija.

Detektiv je izvadio kreditnu karticu *Banque Misr* i svežanj egipatskih novčanica od po dvadeset funti. U drugoj pregradi je našao člansku kartu Egipatskog društva za hortikulturu, a iza nje zgužvanu fotografiju krupnog, žestokog vučjaka. Na poleđini je pročitao izbledele reči: „Arminije, 1930“. Kratko ju je osmotrio i osetio da mu je ime nekako poznato, ali nije mogao

tačno da odredi zašto, pa ju je onda vratio na mesto, gurnuo novčanik nazad u kesu i pružio je svom pomoćniku.

„Obavestio si najbliže?“

„Nema živih rođaka“, odgovorio je Sarija. „Pozvali smo hotel.“

„A mercedes? Njegov?“

Sarija je klimnuo glavom. „Ključeve smo našli u njegovom džepu.“ Izvadio je drugu kesicu, u kojoj se nalazio privezak s mnoštvom ključeva. „Pregledali smo ga. Nema ničeg sumnjivog.“

Prišli su mercedesu i zagledali se kroz prozor. Unutrašnjost – ispućala kožna presvlaka, lakirana kontrolna tabla od orahovine, posudica s mirisom koja visi s retrovizora – bila je prazna, ako se ne računaju *El Ahram* od pre dva dana na suvozačkom sedištu i skupocen fotoaparatus na podu pozadi.

„Ko ga je našao?“, upitao je Halifa.

„Jedna mala Francuskinja. Fotografisala je ruševine i slučajno naletela na telo.“ Sarija je otvorio beležnicu pa se zaškiljio u nju. „Klaudija Šampolion“, pročitao je, s mukom sričući samoglasnike. „Dvadeset devet godina. Arheolog. Tamo je odsela.“ Pokazao je glavom ka imanju punom stabala malo dalje niz stazu, iza visokog zida od cigala. Dom francuske arheološke misije u Tebi.

„Nije u rodu s *onim* Šampolionom, pretpostavljam?“, upitao je Halifa.

„Hmm?“

„Žan-Fransoa Šampolionom.“

Sarija je delovao zbunjeno.

„Čovekom koji je rastumačio hijeroglif“, uzdahnuo je Halifa, kao bajagi zgrogžen. „Gospode svemogućí, Muhamede, zar baš ništa ne znaš o istoriji svoje zemlje?“

Njegov pomoćnik je slegnuo ramenima. „Bila je prilično zgodna, to znam. Velike... znate...“ Pokazao je rukama. „Jedre.“

Halifa je odmahnuo glavom pa povukao dim cigarete. „Da je policijski posao samo odmeravanje žena, ti bi, Muhamede, već postao šef. Jesi li uzeo izjavu?“

Sarija je pružio beležnicu da pokaže kako jeste.

„I?“

„Ništa. Ništa nije videla, ništa nije čula. Samo je našla telo, vratila se na imanje i pozvala policiju.“

Halifa je dokrajčio „kleopatru“ pa je zgazio petom.

„Da ga onda pogledamo. Obavestio si Anvara?“

„Ima da završi neke papire, pa stiže. Rekao je da pazimo da leš nikuda ne odluta.“

Detektiv je umorno coknuo, navikao na neukusne duhovitosti sudskog patologa Anvara, pa su krenuli preko nalazišta. Pod stopalima su im krckali delići grnčarije kojima je pustinja bila zasuta kao bačenim keksima. Desno od njih neka deca su sedela na gomili kamenja – jedno je držalo fudbalsku loptu – i gledala policajce kako prečešljavaju pustinju u potrazi za tragovima; napred je sunce polako tonulo iza jajastih kupola manastira Deir el Muharib, njegovo svetlo se zgušnjavalo i prelazilo iz bleđožutog u raskošno, medeno narandžasto. Tu i tamo su iz peska provirivali vrhovi ciglenih zidova, oronuli i zapušteni, kao neka pradrevna stvorenja koja se dižu iz dubina pustinje. Sem njih, malo šta je govorilo da prolaze mestom koje je nekada bilo jedno od najveličanstvenijih zdanja u starom Egiptu.

„Teško je poverovati da je ovo nekada bila palata, zar ne?“, uzdahnuo je Halifa, usporivši da uzme komadić grnčarije s tragovima svetloplave boje. „U svoje doba Amenhotep III bio je vladar pola poznatog sveta. A sada...“

Okrenuo je krhotinu u ruci, trljajući boju palcem. Sarija ništa nije rekao, samo je pokazao rukom da treba da skrenu desno.

„Tamo“, rekao je, „odmah iza onog zida.“

Prešli su pojas pločnika od cigala, ispucalih i slomljenih, pa prošli kroz nešto što su nekada sigurno bila velika vrata, sada svedena na dve gomile kamenja između kojih je stajao izlizani

stepenik od krečnjaka. Na drugoj strani jedan policajac je čučao u uzanoj senci zida. Nekoliko metara dalje ležalo je debelo platno koje je prekrivalo humku u obliku ljudskog tela. Sarija je zakoračio napred, uhvatio kraj platna i podigao ga.

„Alahu ekber!“, namrštio se Halifa. „Bože svemogućii!“

Pred njim je ležao star čovek, veoma star, tela krhkog i ispošćenog, žute kože smežurane i istačkane staračkim pegama. Ležao je na stomaku, s jednom rukom ispod tela, a drugom pruženom sa strane. Na sebi je imao safari odelo, a glava, čelava, sa samo nekoliko retkih pramenova beličastožute kose, bila mu je zabačena unazad, kao kada plivač uzima dah pre nego što će ponovo zagnjuriti lice u vodu – neprirodan položaj izazvan zarđalim gvozdanim klinom koji je štrčao iz zemlje i njegove leve očne duplje. Obrazi, usne i brada bili su prekriveni debelim slojem sasušene krvi; plitka posekotina mu se pružala preko slepoočnice, odmah iznad desnog uha.

Halifa je stajao i zurio u leš, snimajući prašnjave šake i odeću, malu poderotinu na kolenima pantalona, ranu na glavi, punu peska i prašine, a onda je čučnuo i blago dodirnuo donji deo gvozdenog klina, na mestu gde je izlazio iz peska. Bio je čvrsto zakucan u zemlju.

„Od šatora?“, upitao je nesigurno Sarija.

Halifa je odmahnuo glavom. „Deo geometarske opreme. Ostao je od nekog iskopavanja. Sudeći po izgledu, godinama je već tu zakucan.“

Ispravio se, mahnuo rukom da rastera muve koje su već počele da se roje oko tela, pa otišao nekoliko metara dalje, do mesta gde je pesak bio raskopan. Jasno je video otiske bar tri različite osobe, moguće policajaca koji su pretraživali okolo. Ponovo je čučnuo, izvadio maramicu i uzeo oštar komad krementa s kapljicama krvi.

„Izgleda da ga je neko udario u glavu“, rekao je Sarija. „Onda je pao na klin. Ili je gurnut.“

Halifa je okrenuo kamen u ruci, zureći u crvenocrne mrlje krvi.

„Čudno što je napadač u džepu ostavio novčanik pun para“, rekao je. „I ključeve kola.“

„Možda je neko naišao“, nagađao je Sarija. „Ili možda motiv nije bila pljačka.“

Pre nego što je Halifa stigao da kaže šta misli, začuo se uzvik sa drugog dela nalazišta. Dve stotine metara dalje, jedan policajac je stajao na vrhu peščanog brežuljka i mahao.

„Izgleda da je nešto našao“, rekao je Sarija.

Halifa je spustio kamen, pa su zajedno krenuli ka čoveku. Dok su stigli do njega, on se već spustio sa brežuljka i stajao je pored jednog okrunjenog zida uz čiji je niži deo, na ispucalom blatu, bio naslikan niz plavih lotosa, izbledelih ali i dalje jasno vidljivih. U središtu niza nalazio se razmak gde je očigledno deo maltera uklonjen. Nedaleko, na zemlji, ležali su platneni ranac, čekić, dleto i crni štap sa srebrnom glavom. Sarija je čučnuo pored ranca i otvorio ga.

„Vidi, vidi, vidi“, rekao je je izvadivši ciglu sa oslikanim malterom. „Neko nam je bio nevaljao.“

Pružio je ciglu Halifi. Detektiv ga nije gledao. Umesto toga je čučnuo, digao štap i zagledao se u glavu mrtvaca, koja je bila ukrašena vencem minijaturnih rozeta izmešanih s ankovima.

„Gospodine?“

Halifa nije odgovarao.

„Gospodine?“, ponovio je glasnije Sarija.

„Izvini, Muhamede.“ Detektiv je odložio štap i okrenuo se ka svom pomoćniku. „Šta si našao?“

Sarija mu je pružio ciglu. Halifa ju je digao pred sebe da pogleda ukras. Dok je to činio, pogled mu se neprekidno vraćao na štap, a čelo mu se nabralo, kao da pokušava nečega da se seti.

„Šta je?“, upitao je Sarija.

„O, ništa. Ništa. Samo čudna podudarnost.“

Odmahnuo je glavom i osmehnuo se. Međutim, u njegovim očima javio se prisnenak nesigurnosti, slabašan odjek nekog dubljeg nemira.

Desno od njih velika vrana se spustila na zid i počela da ih posmatra, mlatarajući krilima i glasno grakćući.

TEL AVIV, IZRAEL

Pošto se presvukao u policijsku uniformu, mladić je hitro prošao kroz Park nezavisnosti prema ogromnoj betonskoj kocki hotela *Hilton*. Oko njega su porodice i mladi parovi šetali na svežem večernjem vazduhu, ćaskali i smejali se, ali ih on nije primećivao, pogled mu je bio čvrsto usredsređen na zgradu pred njim, čelo orošeno znojem, usne su mu podrhtavale dok je nemo izgovarao molitve.

Stigao je do ulaza u hotel i nastavio u predvorje. Dva radnika obezbeđenja ovlašu ga osmotrila, videla uniformu, pa skrenula poglede. Digao je drhtavu ruku da obriše znoj sa čela, a onda nastavio isti pokret, zavukao ruku u bluzu i povukao prvu uzicu za pripremanje eksploziva. Užas, mržnja, mučnina, uzbuđenje – sve je to istovremeno osećao. A sve je to obuhvatala i prožimala grozničava, omamljena euforija, vrela radost koja je lebdela na samoj ivici njegove svesti, poput blistavog belog plamena. Osveta, slava, raj i večnost u naručju prelepkih hurija.

Hvala ti što si mene odabrao, Gospode. Hvala ti što si mi dozvolio da budem oruđe tvoga gneva.

Iz predvorja je kroz dvostruka vrata ušao u veliku, svetlu prostoriju gde se održavala svadba. Preplavili su ga muzika i smeh; jedna mala devojčica pritrčala mu je i pitala ga hoće li da igra. Odgurnuo ju je i probio se kroz svatove, dok je svet oko njega nestajao i čilio kao šarena izmaglica. Neko ga je upitao zašto je došao, ima li nekih problema, ali je on samo nastavio napred, mrmljajući za sebe, misleći na svog starog dedu, na svog